

IDEA FEBRIS.

THESIS I.

Sicut omnis morbi, sic & febris idea
sive diagnosis ex illius symptoma-
tibus peti debet.

Symptoma non eo rigore hîc sumitur, quo illud defi-
nit BOERHAV. (a) esse illud præternaturale, quod ex morbo
est causâ, in corpore ægroto fit, idè, ut distingui tamen queat ab
ipso morbo, ejûsque causa proxima: sed latiùs cum Galeno pro
omni eo, quidquid præter naturam animali accidit: seu quid-
quid in ægro a sanitate diversum observatur (b). Ergò pro
omni phœnomeno sive apparentia morbosa, pro omni ef-
fectu, pro quavis mutatione corporis, quæ læsionem solita-
rum in statu sano actionum aut qualitatum sensibilibum mani-
festat, & proinde Medicum physicum in cognitionem eorum,
quæ

(a) Instit med. §. 801.

(b) Vid. DE SAUVAGES Pathol. Method. Pag. 23. N. 11.

quæ in corpore vel circa illud aguntur, veluti signum quovis modo deducere potest.

Quidquid scimus in physicis, per sensus addiscimus: igitur mediantibus illis phænomenis, quæ in sensus cadunt, rerum ideas nobis effingimus, & de illarum natura, indole, proprietatibus &c. judicamus: abstrusæ enim earum essentia a priori cognosci non possunt, nisi ab illo, qui modum & media, quibus illæ componuntur & generantur, penitus intuetur; uti e. g. horologium aliâve machinam inspicere possumus. Quæ cum in plurimis ignoremus, cognitio nostra eò circumscribitur, ut ab effectibus ope sensuum detectis rerum naturam a posteriori eruere cogamur.

THESIS II.

Innumera ferè sunt & diversissima symptomata, quæ febres comitari possunt & solent.

Veluti languor, anorexia, dolor & gravitas artuum, frigus, tremor, pallor, pulsus velocior, calor, æstus, rubor, cephalalgia, nausea, cardialgia, diarrhæa, vomitus, sitis, siccitas, anxietas, sudor calidus vel frigidus, pervigilium, stupor, delirium, coma, convulsio, lipothymia, virium prostratio, fordes oris & linguæ, angina, singultus, dolores interni & externi varii; tumor œdematosus, phlegmonodes, erysipelatodes; subsultus membrorum, adipsia, surditas, aphonia, cæcitas, ophthalmia, cutis & oculorum sordities, urinæ rubor, pallor, variæque decolorationes, contenta varia; fœcum alvinarum variæ mutationes quò ad consistentiam, colorem, putorem; sudor acidus aut fœtens; carbunculi, anthraces; tussis, coryza, sputa varia, raucedo, dyspnœa, orthopnœa, asthma, ster-

tor,

tor, ardor interiorum, & frigus exteriorum, collapsa facies vel inflata, oculi concavi, flavi, rubri, opaci fixi, &c. &c.

Priora horum symptomatum in febribus ordinariis & non adeo periculosis adesse solent. Reliqua tum in ardentibus, uti *siccitas, aestus, sitis inexplabilis*: tum in putridis, uti *siccitas, anxietas, ardor, cephalalgia, delirium, vomitus, diarrhæa*: in malignis *ingens & subita virium prostratio stupor, delirium, singultus, os & lingua sordida, aspera, crustacea; angina, fæces & urinae variae*: in inflammatoriis *siccitas, sitis, dolor variarum partium, inquietudo*: in intermittentibus præter alia *tumores œdematosi*: in apoplecticis *stupor & sensuum imminutio, abolitio &c. &c.* uti in divisione febrium patebit.

Hæc diversitas & multitudo symptomatum indolem febrium valde abstrusam, earumque doctrinam admodum intricatam reddit.

THESIS III.

QUæ quidem non omnia febris ideam generalem ingrediuntur, cum plurima eorum possint adesse & abesse a febre.

Nemo febricitans omnia recensita symptomata simul patitur, sed variae tantum febres variis symptomatibus stipantur pro vario febrium genio, vehementia, magnitudine, tempore, pro varia partium affectarum functione. Igitur non omnia ingrediuntur conceptum febris in genere, de qua hic agitur, sed ex eorum absentia vel praesentia varia febris species, magnitudo, parvitas, vehementia, lenitas, malignitas, benignitas, simplicitas, complicatio,

periculum, augmentum, status, & quæ sunt similia in febribus observanda, indicantur.

THESIS IV.

Illa demum symptomata sola conceptum generalem febris suppeditant, ex infinitis jam recensitis, quæ in omni febre adesse observantur, quibus præsentibus omnes febrem adesse, quibus absentibus eam abesse ajunt.

Sicuti habemus signa pathognomonica sive essentialia, quibus morborum essentiam & indolem cognoscimus; sic quoque dantur symptomata essentialia, ex quibus signa pathognomonica petuntur, & quibus præsentibus morbus adest, mutatis morbi indoles mutatur, absentibus idem morbus abest.

Empyrici ex concursu talium symptomatum & de morbi indole & de methodo medendi statuebant, non solliciti de causis continentibus sive proximis, utpote abditis & incognitis. (a).

THESIS V.

Horripilatio, pulsus frequens & calor potissima sunt, quæ ferè in omni febre ex causa interna adsunt. (b)

Vix

(a) Vid. LE CLERC Hist. Med. Part. 2. Libr. 2. Cap. 5.

(b) BOERHAV. Aph. 563.

Vix datur febris, saltem quæ cadit in considerationem practicam, & a causa interna, id est, quæ in corpore jam ante febrem præexistit, orta fuit, in qua non adsint hæc tria symptomata: semper præcedit sensus alicujus frigoris nunc majoris, nunc minoris, cum pulsu ut plurimum frequentiori, etiamsi debili & oppresso interdum, subsequo dein calore majore vel minore & pulsu crescente: exceptiones ab hac regula cadunt in paucos casus, & in sequentibus memorabuntur.

Horripilationis nomine hic veniunt variæ frigoris febrilis species, uti horror, rigor, algor, usitata authoribus nomina.

Horror vocatur levis contremiscentia s. concussio corporis cum frigoris sensu (a). In partibus corporis externis tantum percipitur, vulgòque dicitur: *ein überlauffen, oder Schaur.*

Rigor est constrictio fortior utcunque tremula musculorum cum refrigeratione (b). Gravior itaque est horrore, & sub eo ægroti in interioribus corporis sensum frigoris percipiunt: *es frieret sie von innen heraus.*

Algor sive frigus patet, estque modò majus, modò minus (c).

Calor itidem varius est, major, minor, externus, internus, &c. (d).

Pulsus frequentior dicitur, qui sæpius intra datum tempus pulsat, quam in sanitate fieri solet. In ejus exploratione

(a) GORTER. in Aph. Hyppocr. 56. Sect. 7.

(b) GORTER. in Aph. Hyppocr. 47. Sect. 4.

(c) Vid. GORT. Comp. Med. Tract. 52.

(d) Vid. Illust. v. SWIETEN Archiat. Casar. Comment. in Aph. BOERH. 673. de Calore febrili.

tione respectus haberi debet ad ætatem, & temperamentum ægroti, cum pueris & sanguineis naturaliter soleat esse frequentior, quàm adultis & melancholicis.

Pulsus febrilis hoc habet peculiare præ alio quovis pulsu frequentiori e. g. infantum vel in palpitatione cordis, aut convulsione, ut certâ lege progressionis cujusdam paulatim ad summum quendam frequentię terminum crescat, indeque inverso quasi ordine rursus imminutâ sensim velocitate in statum naturalem redeat, si febris intermittens fuerit, vel aliquid saltem frequentię amittat, si tantum remittens sit.

THESIS VI.

HINC GORTER febrim vocat *eum morbum*, qui incipit cum horripilatione, frigore corporis & pulsu debiliore ab interna causa, pergit cum majore calore, pulsu frequentiore & duriore, recedit cum calore temperatiore, pulsu suâ duritie & frequentia magis ad statum sanorum accedente, atque plerumque cum erumpente sudore, habens his tribus stadiis adjunctam ægri-tudinem (a).

Hæc febris descriptio petita est ex ipsius febris decursu & mutationibus tam in ejus initio & augmento, quàm in vigore & declinatione sibi succedentibus: verumque est, ubi hæc phænomena in aliquo morbo deprehenduntur, ibi febrem esse. Sed potest febris adesse, quin hæc phænomena compareant omnia. Hinc in natura febris indaganda
majo-

(a) Prax. Med. System. Num. 191.

majorem simplicitatem, sive id inquiri volunt Theoretici, quo præcisèposito febris adeste intelligitur.

THESIS VII.

SEd, licet horripilatio & calor ferè in omni febre adsint, non adsunt tamen omni febris tempore.

Horripilatio tantùm adest initio febris continuæ, & initio paroxysmorum in intermittentibus, & aliquoties in remittentibus: deinde evanescit, & non adest reliquo febris vel paroxysmi tempore: neque adest initio febrium ortarum a causâ externa, id est, a motu majore, labore, cursu, frictione, calore externo solis, hyppocausti, balnei, potu, cibóque calefaciente &c.

Calor non adest statim ab initio, sed demum post frigus successivè oritur, & sensim intenditur, saltem in febribus legitimum ordinem habentibus.

THESIS VIII.

SOlus velocior pulsus in quàm plurimis febribus plurimóque febris tempore adest (a).

In febribus ordinariis, seu nullâ malignitatis notâ suspectis jam a primo insultu pulsus est frequentior, quamvis depressus & debilis, qui non solum reliquo febris tempore perdurat, sed deinde sensim frequentia, robore & plenitudine increfcit: post statum verò iterum pari modo decre-

(a) BOERHAY. Aph. §70.

decrefcit, donec ad rythmum naturalem ceffante febre redeat (a).

THESIS IX.

Propterea generalem febris ideam in fola pulfûs velocitate pofuit BOERHAVIUS (b).

Cùm nullum fympfoma tam conftanter in omnibus ferè febris & omni plerùmque tempore febris adfit, quàm pulfûs velocior, rectè ex eo genuinam febris ideam defumere poffumus, hâc fequelâ, ut, ubi velocior pulfûs obfervatur, ibi febrem effe pronuntiemus.

Neque abfûrda eft hâc fequela: faltem, pulfû exiftente frequentiore, febris adefit, licèt forfan leviffima, nudâque fit fatellitio aliarum actionum læfarum; licèt caufa hancce febriculam excitans levis fit, e. g. motus aut labor paulò fortior, excandefcentia, potus fpirituofus, &c. eadem enim caufa, quacumque demum levis videatur, fi diutiùs applicaretur corpori, vehementiffimam febrem producere poffet (c).

THESIS X.

Sed hâc febris fimplicitas, quæ folo pulfû velociore circumfcribitur, fpeculationibus theoreticis quidem fatisfacit, in praxi verò locum ferè nullum habet.

Qui

(a) Vid. Thefin V.

(b) Aph. §71.

(c) Vid. Comment. Illuftr. v. SWIETEN ad hunc Aphor. ()

Qui febrem ex solo pulsu frequentiore habet sine alia ægritudine, uti serè post partum, motum, laborem &c. contingit, non credit, nec sentit se ægrotare, ac propterea medici auxilio non indiget; nisi præter pulsum velociorem malè habeat saltem ex calore molesto, siti, lassitudine, dolore, aliisque læsionibus actionum, ægritudinem aliquam homini afferentibus. Sicque febris in ea simplicitate, quæ pulsum tantùm velociorem exhibet, in considerationem practicam non cadit; nisi alia simul adsint symptomata ejus præsentiam condeklarantia.

THESIS XI.

IMò ipse pulsus velox nec omni febris tempore, nec in omni febre semper adest.

Non omni febris tempore; quia non semper adest initio februm intermittentium præsertim in senibus & melancholicis. Non adest initio februm soporosarum, in quibus potius tardus esse solet.

Non adest in omni febre: cùm in malignis quibusdam nec calor, nec pulsus naturali dissimiles sint, sed urina bona, pulsus bonus.

Præcipuè verò non adest in symptomatibus febrilibus, dum e. g. dolor aliquis certo tempore alicubi affligit, nullaque alia signa latentis febris apparent, quàm periodicus ejusmodi symptomatis recursus (a).

THE-

(a) Vid. Thesin XIV.

THESIS XII.

ITaque febris idea plenior & observationibus practicis accomodatior illa erit, quæ præter velociorem pulsum, caloris naturalis mutationem & ægritudinem sive læsionem actionum aliarum simul includit.

Post allegatas, modò exceptiones a regula generali, illa nihilominus inconcussa manet: manet *pulsus velocior* cardinale & primarium signum cognoscendæ febris. Si verò pulsus velocior non adest, & tamen suspicio febris sit, cogitandum de hisce exceptionibus, & inquirendum in alia signa condeterminantia febrémque simul manifestantia, qualia sunt

Caloris naturalis mutatio vel infra gradum naturalem uti in principio præfertim intermittentium præsentente frigore: vel ultra sanitatis modum, uti in incremento quarumcunque febrium, nisi malignæ fuerint.

Actionum læsio, saltém languor, lassitudo, capitis vel alterius partis dolor, fitis, aspredo vel sordities oris, aliæve molestia.

Si tria hæc adsint, nemo de febre dubitare potest. Si pulsus velocior solus sine calore majore aliisque symptomatibus adsit, multi negant febrem adesse, quia nulla alia ægritudo conjuncta est, uti fit in levissima brevissimæque ephemera a causis externis producta. Si pulsus naturali non major, & calor similis sit, febris abesse creditur.

Sed diligenter advertendum est ad alia symptomata, an non justò major debilitas, stupor, obscura deliria, linguæ siccitas aut sordities, aliæve læsiones, febrium comites,

tes adsint, & justam latentis malignæ febris suspicionem suppeditent.

Febrem ergò dicimus *eam mutationem corporis sive eum morbum, qui vel pulsus velociores, vel mutatum calorem naturalem aliisque actionum læsiones, aut omnia hæcæ phænomena simul conjuncta habet.*

Sicque non confisi solâ frequentia pulsus, caloris mutationem & alias actionum læsiones in praxi simul considerandas esse ducimus, ut uno signo deficiente ex aliis presentibus phænomenis ipsam præsentiam febris satis interdum obscuram certius eruamus.

THESIS XIII.

Febri, quò pauciora symptomata secum habet, eò simplicior est, quò mitiora, eò levior, & vice versâ; nisi maligna sit.

Simplicissima febris foret, in qua tantum pulsus esset velocior, in corpore cæteroquin sano, cum subsequo calore, qui a frequentia pulsus vix separabilis & effectus est fortioris attritus sanguinis ad vasa sub concitatore circulatione. Talis ferè solet esse levissima febris ephemera (a).

Magis quidem complicata foret eadem febris, si præter pulsus & calorem mutatum haberet adjunctum dolorem capitis, sitim & lassitudinem: esset tamen adhuc satis simplex & levis.

Si verò pulsus simul tensus aut durus, si alicubi in corpore dolor vehemens, sitis magna, inquietudo, aut difficilis

(a) Vid. Thesin IX. & XXVIII. Num. 1.

cilis respiratio sine somno adesset, febris ex complicatiohe horum symptomatum foret minus simplex & periculosior ob justam inflammationis alicubi in corpore gliscentis suspicionem.

Accedant porrò hisce symptomatibus in corpore antecedenter impuro nausea, amaror oris, morsus aut pressio circa orificium superius stomachi &c.; multò jam complicatior & difficilior erit morbus ob conjunctam colluviem biliosam in ventriculo, quæ nisi tempestivè ejiciatur, vel corrigatur, facilè deinde succedent deliria, diarrhæa, exanthemata, aliæque pessima mala febrim complicatissimam & gravissimam effectura.

THESIS XIV.

Febri uti morbus longè frequentissimus, ità sæpe latentissima cognitúque difficillima est.

SYDENHAM judicavit, febres cum suis appendicibus duas ferè tertias partes omnium, qui sunt, morborum constituere; & juxta CELSUM vix aliquis sine febre moritur, nisi violentâ morte raptus. Proinde nullus fere morbus est, quin habeat febrem vel prægressam, vel comitem, vel pedissequam.

Enimverò innumeræ cùm sint & maximè obviæ februm causæ, facillimus est in eas casus. Diætæ vitia aëris ambientis repentinæ & inevitabiles vicissitudines, exercitia, pathemata &c. sanissimos faciunt febrire (a).

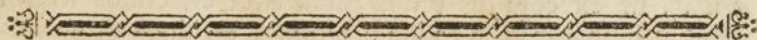
Latentiam quod attinet (b), prægressa febris & accedente alio morbo minui visa ità interdum sub hoc morbo latet,

(a) Vid. v. SWIETEN Comment. in BOERHAV. Aph. 558.

(b) Vide suprâ dictâ ad Thesin XI. & XII.

latet, ut vix suspicio sit febris, verè tamen præsentis & curandæ suâ antidoto: aliàs enim morbus eam occultans non depellitur. Sic sæpe latet sub hydrope, syncope, anxietate, delirio, convulsione hysterica, stupore quasi apoplectico (a).

Cum alios morbos frequentissimè simulet, inde creantur nunc hæc nunc illa gravissima symptomata, vomitiones, diarrhææ torminosæ, cholera morbus, colica, dolores rheumatici, artbritici, pleuritici, hemicranici &c. (b) Quæ symptomata si quam periodum præ se ferant, certè latentis & in aliquam corporis partem conversæ febris effectus sunt: unde tam amplus Peruvianæ corticis in ejusmodi affectibus usus est.

CAUSÆ FEBRIS.

THESIS XV.

CAUSA proxima febris est id, quod phænomena in definitione data fulcitat (c).

Quid autem illud sit, difficillimum est determinatu, generaliter loquendo de febribus, tum propter diversas authorum circa hanc rem opiniones, tum propter contraria symptomata in eadem febre apparentia, uti calorem & frigus &c. denique propter diversissimas causas remotas febrium.

GORTER

(a) Vid. GORT. Prax. §. III. 191. 211.

(b) MORTON de Febr. intermitt.

(c) GORT. Comp. Med. Tract. §2. Num. IV.